

Mundu mindua

Urte zaharra pasatu barria dan memento* honetan, komenigarri da, geldiune bat egin eta atzean gelditu dan politika bizitzeari begirada bat egitea.

Mundua, gizarte bizitza aldetik artega ta arriskuz beterik dago; politika aldetik, ostera, minduta, gaixorik. Gaurkoz, itxi daiguzan alde batera nazino bakoitzaren barruan diran gora-beherak. Itxi daiguzan indar aundiko nazinoen arteko influentzia barrukak, eta euren interes alkatu ezinak. Itxi daiguzan, era berean, oraindino zutik irauten daben gobernu gaiztoak, euren jokabidean zuzentasunaren kontra diarduenak.

Beti bezala, gerrea da munduko gertaerarik madarikatuena, bai politika, bai gizarte eta bai ekonomiaren aldetik.

1939-garrenean fazista sistemak sorturiko gerrea amaitu zanean, askok uste eben, barriro ez zala gerrarik inon sortuko. Ta, egia esan, ez dogu izan "gera aundirik" edo gera mundialik, 1945 gn. urtetik gora. Gehiago, memento* honetan, munduan diran potentziarik aundienak, Helsinkin alkatuturik, gerra nuklearrak zelanbait baztertze bideak atontzen diardue.

Baina "gera txikiak" ez dira aldendu, eta bai ugaritu ta gogorragotu. Gerra honeexek izan dira, joan dan urtean mundua mindu dabenak. Kolonialismoaren ondorenak dira, neokolonialismoarenak hain zuzen bere. Gerra honeek, erri indartsuak egiten ditue euren lehenagoko kolonien kontra. Edo nazino barriak alkarren aurka, euren frontera faltsoak, euren erriar banatuak, euren aberastasun txarto erabiliak dirala kausa.

Asian, Vietnamgo gerrea aurrera doa, memento honetan gogorkeria aundiago bategaz, alderdi bateko burrukalaria egindako ilketa ikaragarriak jakin egin dira ta. Laos-en eta Cambodian bere sartu da: kmer izeneko kultura aundia zabaltzen dan lurralde osoan. Kultura honexek alkatutuko zituan inguru hatako errialde guztiak, frantsesen denboran muga guzurrezko batzuek jarri ez baziran.

Urbileko Sortaldean, arabiarak eta israeldarrak geroago ta gogorrago dabilta.

Afrikan, Nigerian, gerrarik izugarriena ikusi dogu oraintsu arte. Congo biak, "noiz etengo" bizi dira: Kinshasa-koa (ex-belgikarra) eta Brazzaville-koa (ex-frantziarra). Tchad-en, benetako gera zibila dago, Frantzia bera be tarteko dala; egoera madarikatu hau, oraintsurengo salatu dabe Frantziako egunkariak.

Ego Amerikan, "Futbolaren gerrea" deritxona be ikusi dogu, Honduras eta El Salvadoren artean. Gerra honetan, barren-barreneko arrazoiak, ekonomikuak izan dira; eta Ipar Amerikako konpainia aundien geriza baltza ez da urrun izan.

Bazter guztietan, gizonaren bizitza haintzat artu barik, biolentziaren atzaparretan, Zibilizatuak deituriko nazinoak, patxadan isilik, tarteko ez diranetan. Mundua mindurik dago, gaixorik. Baina makaltasun hori ez da betirakoa. Krisi batzuek dira; ta krisi horreetatik urtendakoan, egoera jatorrago batera joango gara: aberastasunak gehituaz eta gizonen bizitza anaikorra eginaz. Ta horretarako egiten diran ahaleginak, geroago ta ugariago diran ezkerro, esperantza gehiago emoten dabe.

IBAR

Biafren ondamena

Benetan barri penagarria, Biafren ondamendi tristea. Hainbeste neke, hainbeste min eta eriotze, alferrik izan dira Biafratar gizaixoenzat.

Soegile* batzuek dinoenez, gera ikaragarri honek eriotze gehiago egin ditu urte bitan, zortzi urteko Vietnameko guduak baino.

Gosez eta midiku laguntzarik ezaz, aurrak* milaka il dira Biafra zoritxarrezkoan.

Ibotarrak, argiak eta bulartsuak izan arren, ezin ahaurregi emon izan deutsoe Nigeriako armadeari*, Afrikako indartsuenetariko bat berau baita*. Biafrakoak, kanpokoen laguntzarik bage, ondatu egin behar ziran, ezinbestez, burruka desbardin honetan. Orain ez dabe eskapatzerik. Euren etsaien* eskuetan gelditu dira; eta honeek ilketa gorri bat egingo ote daben bildurrez dago mundu guztia.

Arazoia nok? Oso barri gutxi jakin dogu, gudu honen zegaitari buruz. Ibotarrak euren burua maneatzeko eskua lortu nahi eben, Nigeria Estaduaren aurka. Baina honek, hareen kontra, gogor egin eban. Nigeriakoak, 1967 gn. ur-

YUGOSLAVIAKO NAZINO-IZKUNTZAK

Kroazian "deklarazioa" zer dan galdetu ezkerro, munduan deklarazio bat baino ez balego lez erantzungo deutsue. Izan be, Kroazian izen hori daroan agiri inportante bat dago, intelektualak kroaziar izkuntzearen alde 1967-ko martxoan egindakoa, alegia*. Deklarazio honegaz asten dira, Yugoslavian, gerra osteko nazino-burrukak.

Serbiak eta Kroaziak ditue Yugoslaviako kultura nazionalik andienak, nazinorik andienak be biok diran lez. Bion izkuntzak eslabikuak dira eta horregaitik antz andikoak, eslabiku guztiak lez. Kroaziarrak, halan be, serbiarrak baino literatura zaharragoa ta ugariagoa dauke. Mendebaleko* latin-influentzia garbi garbi agiri jako literatura honeri. Gutenberg il eta 30 urtera, ba eukan Kroaziak bere lehenengo inprentea.

Yugoslaviako Demokrazia Erritarrak, hainbeste nazinotasunez egindakoa izanik, ez dauka Erresuma edo Estadu guztiarentzat balio dauan batasun-izkuntza natural bat, lau baino: serbiera, kroaziera, eslobakera ta mazedonia. Izkuntza nagusi bat euki gurarik, Yugoslaviak "serbo-kroaziera" autatu* eban; baina, bide batez, izkuntza guztien beregaintasun edo soberania aitortzen* ebalarik. Serbo-kroaziera ez da, teorian behintzat, ez serbiera ta ez kroaziera. Baina praktikan serbiera utsa da, intelektualen deklarazioan irakurten danez. Zera irakurten da deklarazioan: Alderdi Komunistearen aldizkari ta egunkarietan*, albiste-agentzia Tanjug-en, irratan, administrazio guztian, trenetan, politikazko ta ekonomiazko literaturan, diplomazian ta politikazko erakundeetan* eta abar, serbiera utsa egiten da!

Armada*, esaterako, serbiera egiten da Yugoslavia guztian, eta gazte danak joan behar dabe armadara. Bosniako eskoletan, umeak kroazieraz egindako idazlanak ez-egindakotzat ixten ziran.

Holan ba, kroaziar intelektualak egindako protestea, beste nazino guztietakoak be bardin egin eikeen. Ta horregaitxe izan ziran hain gogorrak deklarazio honek sortutako zaratak. "Telegram" kultura-aldizkarian agertu zan deklarazioa; egun bi geroago, "Vjesnik" astekari komunisteak lau aizeetarako zabalkundea emon eutson. Aserratu egin ziran serbiarrak aserratu; baina, ordurako, Kroaziako Alderdi Komunistea be su artuta egoan, Alfer alferrik izan da, deklarazioa izenpetu eben-intelektual eta irakasleak Alderditik kanpora jaurtigitea.

Ez dau merezi Yugoslaviako izkuntza arazoak luzeago jarduterik. Zaron barri, sarritan ikusi geinke egunkarietan*; eta etorkizunean be ikusiko dogula esan leiteke. Baina aurreko artikulua ahaztu barik, esan egin behar da, Yugoslaviako Demokrazia Erritarrak egitura edo estrukturazko gatx gogorrak daukazala. Eta Estaduaaren egitura ustel horrexeri zor jakola hainbat ekonomiazko, politikazko ta kulturazko ezbardintasun eta injustizia.

Holantxe ulertu dabe kroaziarrak: izkuntzearen aldeko burrukea, egitura okerren aurkako burrukea dala.

JOSE AZURMENDI

tean, ilketa aundi bat egin eben, Assaba uriko gizonetzko guztiak il zituenean.

Biafrako gobernuak (1968-ko otsailean) laguntza eske jo eban ONU-gana, ezer bere ez jaritxi barik. Harrezkerro Biafratarak bakar bakarrik gelditu ziran, Tanzania, Gabon, Marfileko Kosta eta Zambia apartatuta, beste Estadu batek bere onartu ez ebalako. Mendebaleko* Estaduak ikusi eta itsu egin eben, euren interesak bakarrik begiratuaz. Beti bezala, iskilo fabrikanteak euren mauka egin eben, alderdi bie armak salduaz.

Orain, dana dago bukatuturik. Garai ilun honetan, "Le Monde" egunkarian* agertutako editorial batek izenburu samin hauxe ekarten eban: "Une grande solitude" (bakartasun aundi bat). Egia da. Gertaera honen ikusgarriena, Biafrenen bakartasuna da. Baita nazinoen burukoikeria bere.

Zelan itxi dabe alferrikako triskantza hori egiten? Ba dago horretarako nazino arteko dotrina bat, "ez sartzeko" izena dauana: "Estadu bat beste Estadu baten barru-ara-zoetan ez da sartu behar".

Dotrina honen izenean, zenbat eta zenbat gogorkeria egiten itxi dan, azken urte honeetan! Nire ustez, gauza bat ikasi geinke gertakari honetan: horrelako burrukak lehen bai lehen amaitu eragiteko indarra nahikoa daukan nazino arteko armada* bat laster beharrezkoa dala.

Bestela, "ez sartzeko" dotrinea astakeria aundia da, besterik ez.

KARLOS SANTAMARIA